

HORTOBÁGY.

DEBRECZENI HETILAP

KÖZHASZNU ÉS MULATTATÓ TARTALOMMAL.

28. szám.

Első évfolyam. 1862.

Nov. 7.

Hivatalos.

A cs. k. katonai kerületi és állomás-parancsnokságtól a Hortobágy 18, 23 és 25-dik számában előjövő — Mollnár, Oláh, Harsányi, Rác és Swaizer urak vétségeik felőli cikkek, a teljesített vizsgálat alapján igaztalan állításoknak és a tények elferdítésének nyilvánítottak, s közhírré tétetik, hogy ezen cikkek által a nyilvános rend és csend ellen felizgatás által elkövetett vétség ellen (§. 556. kat. b. t. k. illetőleg §. 390. polg. b. t. k.) a büntető eljárás a katonai kerületi törvényszéknél elrendeltetett.

Debreczen. Oktober 30. 1862.

Alkalmi beszéd

melyet 1862. Nov. 2-kán, a debreczeni zenede ünnepléses megnyitása alkalmával mondott Farkas Ferencz, a zeneegylet elnöke.

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Tiszta szívből eredő örömmel üdvözlöm, zenedénk igazgató választmánya nevében is a mélyen tisztelt közönséget, zenede intézetünk helyiségében; azon szerény falak közt, hol városunk és vidékének reményteljes növendékei a zenészetben várnak oktatást, remélnek bővebb kiképeztetést; — egyszersmind buzgó ohajtásomat fejezem ki, vajha a zsenge intézetünk iránt tanusított részvét soha ne lankadjon, sőt időről időre növekedvén, intézetünk erősödését eszközölni, s annak diszes virágzásba hozása után, a várt gyümölcsöket megérlelni képes legyen.

Midőn a közelebbi múlt év január 26-kán mint boldog emlékü Tököli Szabás születésének 100-dik évnapján, a főiskolai imaházban tartatott ünnepély alkalmával, egy ének és zene iskolának városunkban leendő fölállítását indítványoztatott, az indítványt, s azt ott rögtön követő szerény ajánlatokat, az ünnepélyre egybegyűlt nagy számú közönség oly lelkesedéssel fogadta, hogy kétkedni már akkor nem

lehetett, miszerint az ügy városunk lelkesbjei által fölkarolva, többé elejtetni nem fog, s a sokaktól rég ohajtott vágy teljesüléséhez közelget. — Reményünkben nem csalatkozánk; a nagy fontosságú ügy a rokon keblekben viszhangra talált, s a cél kivételére összeállott ügybarátoknak rövid idő alatt oly alapítványi összeget sikerült biztosítani, hogy az egylet, még a múlt év tavaszán alakultnak nyilváníthatta magát; s jelenleg miután eddig 159 száz forintos alapítványban 15900 frt alaptókének van, s ennek kamatain kívül 201 rendes tag által 6 évig évenként 1206 frtal rendelkezhetünk, az intézet életbe léptetéséhez s tetteleges működéséhez immár hozzáfogni lehet; és istennek hála, az ernyedetlen fáradozást oly siker koronázta, minővel ily rövid idő alatt más városok nem dicsekedhetnek, mert hogy egyebet ne említsek, midőn hazánk fővárosában az alapítványok csekélysége miatt, 1836-ban csupán énektanításra szoritkozni kénytelenítették, mi ezen évben már három tanszéket állíthatunk fel, sőt a növendékek nem remélt nagy száma miatt, segédtanárok fölvétele is valószínűnek látszik.

Midőn a szülék, gyámok, rokonok és ügybarátok, városunkban különböző vallásfelekezeti iskolák, oly örömmel s annyi bizodalommal ajánlák növendékeiket intézetünkbe, miszerint azok száma, kiknek nagy részét itten bemutatni szerencsénk van, jelen iskolai évre már 224-re és pedig 72 leány 152 fiu növendékre szaporodott: kitünő bizonyága ez a nagy részvétnék, s a művészet iránt tanusított nemes buzgalomnak, — bizonyága ez annak, hogy városunk minden osztályu lelkes lakossága, minden üdvös és jótékony célú teljes erejéből elősegíteni kész, és hivatását a gyermekek czélszerű növelését illetőleg, kellőleg felögni bírja.

Nem lehet itt meg nem említenem, miszerint a növendékek imént említett számából több szegénysorsu növendék szegénységi bizonyítvány mellett minden tandíj fizetés nélkül vétetett föl, kik nagy részben a helybeli főiskola n. tiszt. és tek. igazgatósága által ajánltattak.

A zenede iránt mutatkozott ezen évben különben nagyon természetes. A zene mind van füződve saját életünkhöz: lágy bölcsölés a

a csecsemőt első álmaiba; dalban zengi az ifju kebel szívének örömradozásait; dalban sirja ki fájalmát a szerencsétlen honfi; dal buzdítja, lelkesíti a hőst, a hazáért vivott csatákban; egyházi dallamban fohász-kodik teremtőjéhez a nép az imaházakban, s így kíséri a dal jó és rossz napjainkat az egész életen keresztül, — míg halotti dal mellett hajtjuk le fejünket az örök nyugalomra. Ezeket mindnyájan tudjuk, valamennyien érezzük s alig leend szükség bővebben fejtegetnünk, minő befolyást gyakorol a zene az erkölcs és érzelmek nemesbítésére, az izlés finomítására s általában a közmíveltség előmozdítására, s teljes igaza van Angolhon legnagyobb költőjének azon sorokban, miket egyik művében egy nőhöz következőleg intézett:

„Kinek keblében nem honol zene,
Kit a lány hangvegyület meg nem indit,
Az kész, rablás, árulás, cselszövényre,
Érzéke tompa, mint az éj;
Sötétek szenvedélyi, mint pokol;
Ily férfiban nem bizhatol soha.“

A zene csodás hatást gyakorolt már az ős időkben is, midőn az még kifejetlen bimbajában szunyadozott; ki ne tudná, hogy a szent hajdankorban Dávid király, hangszerével kezében dalokba önté istenéhez szent fohászait, s zenével enyhíté keserveit; — ki ne hallott volna a Krisztus urunk előtt 2000 évvel élt trák Orpheusról, miszerint ez, mint néptanító, s költő, zenéjének búbájával szelidíté meg a vad népeket; — meseszerűleg hagyta ezt reánk a költészet, midőn elregéli, hogy lantja bájhangjaira vad állatok csoportultak össze, sziklák és erdők figyelének, s bámulva álltak meg a rohanó patak hullámai.

Mennyivel inkább van szükségünk a legujabb korban a közmívelődés ez egyik eszközére, midőn a siető kor kívánalmi fejünkre nőttek, s az új nemzedéknek, a valódi műveltség terjedésével többet és rendesebben kell tanulnia, hogy a művelt nemzetektől el ne maradjon; mennyire szükséges, hogy az új nemzedék, midőn műérzéke, izlése nemes irányban fejlesztetik, egy részről a tétlenségtől s káros örömek hajhászásától elvonattassék, másrésztől teljesen meggyőződjk a felől, miszerint a szépművészet ezen ága, a valódi műveltségnek egyik kiegészítő tényezője!

Mind e mellett lehetnek, de istennek hála igen kevés számmal, kik a zenészetben kiképeztetésnek szükségét belátni nem akarva, általában véve ezen zsöngé intézetünknek nem barátai, azt hívén, hogy ennek főczélja egyedül művészeket képezni. Ezen tév-eszme némi helyreigazítására szabad legyen megjegyeznünk, hogy bár a főiskolákban minden tudomány taníttatik, azért nem főczél, hogy minden növendékből csupán tudósok képeztessenek, az általános cél inkább az, hogy a növendék minden tudománnyal meg-

ösmerkedvén, a szerzett alapokon, kiki saját hajlamát követve művelje és képezze magát kitüzött életpályájára; — épen úgy általános főczélja intézetünknek is, gyermekeinket a zenével megismertetni, s az által, mint már többször említettett, azoknak izlését finomítani, érzését nemesbíteni s általában a közmíveltséget előmozdítani; különösebben czélja azonban intézetünknek, azon növendékek számára, kik a természetől bővebb tehetséggel megáldva, egyik vagy másik zeneágban a tökéletességig emelkedhetnek, becsületes életmódot biztosítani; — s ha büszkén emelkedhetik keblünk, midőn mély tudomány férfiaink közül lángeszével kivált honunk egyik nagy költőjére Csokonainkra emlékezve elmondhatjuk, hogy ő városunk szülötte, főiskolánknak növendéke volt, — nem magasztos dicsfény sugárzanék-e most még zsenge intézetünkre, ha valaha annak növendékeiből egy Haydn, Beethoven, Mozart, Paganini vagy Malibrant képezhetve, egy-egy nagy tehetségű s világhírű művésszel, mint a mienkkel dicsekedhetnénk?

Midőn alakító közgyűlésünk elhatározá, hogy zenedénkben a tanyelv csupán magyar lehet, egyszerűs mind kimondá, hogy a magyar zene és dallam terjesztése, korszerű fejlesztése, s tökéletesbítése körül minden lehető megtenni, intézetünk egyik fő feladata leend. Nemzeti zenénknek eddigi természetes egyszerűségében s szűzies tisztaságában megóvása, s az eredeti magyar jellegnek megtartásával tovább fejlesztése, s az utódoknak örökségül hagyása már magában is szép hivatása a zenedéknek; a magyar zene és dallamnak magasb kimivelését, s önálló nagyobb zeneművekben tökéletesbítését azonban, az országos zenetehetségek közreműködése s zászlóvitele mellett, az ilyenmü intézetek erősbulése s megszilárdulása után lehet várni s reményleni.

Ez ünnepélyes alkalommal van szerencsénk a mélyen tisztelt közönségnek Gáspár Ignác ének, Cohn Adolf vonóhangszer és Emmerth Antal zongora tanárainkat bemutatni, s kegyeibe ajánlani; kik általam az igazgató választmány nevében felhívottnak, hogy állásaikat elfoglalván, az intézet növendékei iránt szigorú, de illendő bánásmódot tanusítsanak; reméli a választmány, miszerint a rájuk ruházott szép állásnak és bizalomnak méltóan és eredménnyel megfelelni fognak.

A jó erkölcs, kellő rend, pontosság és tisztaság döntetlen szabályai levén intézetünknek, kötelességem szerint figyelmeztetem az intézet növendékeit, hogy magokat azokhoz szorosán alkalmazzák, — a szülöket, gyámokat és ajánlókat pedig tisztelettel fölkérem, hogy növendékeiket a szabályok megtartására időről időre utasítsák, és figyelmeztessék.

A leány növendékek érdekében szükségesnek vélem megjegyezni, miszerint a választmány akként

intézkedett, hogy felettök a finövendékekétől külön tartandó tanórák alatt, a zenede helyiségében lakó énektanár neje a kellő felügyeletet gyakorolni fogja.

Ezek után ezen ének és zene iskolát megnyitottnak nyilvánítom; — köszönetet mondok egyszersmind a mélyen tisztelt közönségnek azon szép pártfogásért, melylyel ez intézet létrehozását eszközölte. Adja a mindenható, hogy városunk minden rendü lakossága minden jó és üdvös intézetet teljes erővel pártolni és gyámolítani képes legyen! Zenedénk pártolását jövőre is reméljük és kérjük, hogy ezen most zsöngé intézet, oly erőre növekedhesék, miszerint az ne csak városunk egyik büszkesége lehessen, de nemzeti zenénknek tiszta eredetiségében megövása s magasabb mivelése által nemzeti létünknek örök időre terjedő megszilárdítására segédkezet nyujthasson.

Élj en a h a z a !

Pályázatügy.

1. Jelentése

a színügyegyleti 50 aranyos pályadij odaitélésére küldött bizottmányak.

Tekintetes Választmány!

Miután az előadásra bocsátott két pályamű, az „Első szerelem“ és „Egy veszélyes csel“ szinpadon előadattak, nem késett az alólirt bizottmány, végítéletét kimondani.

Egyhangu vélemény nincs; mert Oláh Károly bizottm. tag, /- alá hajtott külön véleményenél fogva egyiknek sem, Orbán Pető tag pedig // alatti külön véleményénél fogva az „Egy veszélyes csel“-nek, csak mint a másíknál kevésbé gyöngének ítélte oda a jutalmat.

A bizottmány többi tagja az „Első szerelem“ című pályaművet nem tartja jutalomra érdemesnek. Mert bár személyei és meséje birnak is a comicum alapjellegeivel s bár majdnem cselekvénynélküli párbeszédei élénkek és a figyelmet felvonják, a kibonyolítás nem csak tökéletlen, de a mellett egy oly élhetetlenül előrántott hazugság által történik, mely az előzményekkel ellentétben áll, az erkölcsi érzést is mélyen sérti, és minden költői igazságszolgáltatást mellőz.

Ellenben a jutalmat a biz. 3 tagja az „Egy veszélyes csel“-nek ítélte oda.

É mű személyei épkézláb alakok, teljesen kikevertett, kezdettől végig következetes egyéniségek. A mese folytonos figyelmet ébreszt s várakozásban tart.

A helyzetek meglepők, kaczagtatók. A párbeszédek élénkek, éllel és elmésséggel telvék. A bonyolítás meseteri, s a majdnem tragikai törésig vezetett szövény, a tisztán comicum művészetével s egyszersmind a jellemek és előzmények benső szükségéből fejlesztetik ki. A költői igazságtétel oly teljes, hogy míg a társadalom divatos könyelműségeit az örökös elmésség vérig ható fulánkjaiival ostorozza, ugyanakkor saját személyeinek gyarlóságait, sőt legfőbb szereplőinek, erejük tulságával elbizakodott visszaéléseit, nevetséges helyzetekbe juttatás által érzékenyen megbünteti.

Van azonban e műnek számos hibája is. Jelesen a bár igen elmés párbeszédek gyakran eláradnak, a nélkül, hogy akár a jellemek és helyzetek festésére, akár a mese tovább vitelére szükségesek volnának. Vannak jelenetek is, melyek a darabot nem csak ok és szükség nélkül hosszítják, de mert egyszerűbb és gyorsabb eszközök helyett vannak fejlesztési eszközül használva, a művet haladásában gátolják, s a figyelmet elernyesztik. Vannak végre és fájdalom számosan oly helyek, melyek bár inkább csupán mondatok kétértelműsége és sikamlósságában, mint a példaadás káprázatos bűvösségében tűnnek elő, az erkölcsi és illem érzet rovására kaczagtatják meg a közönséget.

Ezen hibák azonban nincsenek összeforrva a mű lényegével. Annyira mellékesek ezek, hogy igen könnyen egyszerű kihagyások és kurtítások által, a mű elevensége és hatására nézve legkedvezőbb eredményre eltávolíthatók. És alólírott bírálók, ohajjal és örömmel néznek a jövő elé, midőn e művét szerző, kijavítva adja át a közönségnek.

A bíráló választmány ezek szerint szótöbbséggel az „Egy veszélyes csel“-nek ítélvén a jutalmat, ennek jelíges levelkáját felbontotta. Szerzőül „Szarvas Gábor“ pozsonyi felgymnasiumi tanár (lakhelye Pozsony) tünt ki.

Az „Első szerelem“ jelíges levelkáját pedig menten meghagytuk azon okból, mivel a pályahirdetés egyik pontja azt tartja, hogy az adott darabok első adatása brutto jövedelmének egy tizedrésze a szerzőt illeti. Mi ugyan nem határozhatjuk meg, ha vajjon a tizedrész a nem jutalmazott darab szerzőjét is illeti-e. Azonban ha a tek. választmány ezen a hirdetésben nem elég tisztán kijelelt kérdést, az illető szerző javára döntendi el: nem akarhattuk, hogy szerző, az igazolására szükséges jelíges levelkétől, megsemmisítés által megfosztassék.

A többi még bent levő daraboknak (mert a „Jobágy fiu“ és „Hiba“ című darabok, jelíges levelkékkel együtt időközileg vissza vétettek) jelíges levelkékét felbontatlanul megégettük.

Kik jelentvén, hogy a szinre hozott két darabot jelíges levelkéikkel együtt Illéssy György könyvtárnok

urnak átadtuk, tisztelettel vagyunk a tek. színügyi-egyleti választmánynak, Debreczen November 1-jén 1862, kész köteles szolgálai: Molnár György, Oláh Károly, Orbán Pető, Mártonffy Frigyes és Zöldi Miklós.

2. Külön vélemény.

Alólírott az „Első szerelem“ és „Egy veszélyes csel“ című darabok közül egyiknek sem ítélheti oda az 50 aranyat; hanem az előadás folytán még jobban meggyőződve, hogy e két mű a feladatnak meg nem felel, indítványozza, hogy a t. választmány által előadatni rendelt többi darab is előadatván, csak azután hozassék ítélet; mivel megtörténhetik, hogy azok egyike, bár egyéb tekintetben gyengébb lenne is ezeknél, a feladat kellékeinek inkább meg fog felelni.

Nem ítélhetem pedig oda a jutalmat:

I. Az „Első szerelem“-nek. Mivel az a.) nem vigjáték; b.) tele van erkölcstelenséggel. És így a feladat feltételeinek meg nem felel. Ugyanis:

Az egész cselekvényen, — mely alig egyéb elbeszélésnél, a mi cselekvénynek nem is vehető, — azon erkölcstelen törekvés húzódik keresztül, hogy egy nős férfi és egy arás vőlegény idegen hölgyek szerepmét megnyerjék; a comicumnak alig van része szerepeikben; és a mennyiben öntudatos vétkességgel követnek el mindent céljaik kivitelére; — a néző elé két erkölcstelen süllyedt egyén van állítva, kik még diadalt is vesznek két finom műveltségű nőn. — És mi bonyolítja ki a csomót? Egy nagy hazugság, tehát az erkölcstelen uton indult cselekvény szálait újabb erkölcstelenség fejt ki.

II. Az „Egy veszélyes csel“-nek nem; mert nem vigjáték, és erkölcstelen eszmék és kifejezésektől hemzseg, sőt egyes egész jelenetei is erkölcstelenséggel telvék. — Tehát a feladatnak ez sem felel meg. — A két szereplő Ormai és Vashidyné, ha nem tragikai, legalább is drámai jellemek, szerepeikben sem a fenn sem a lenn comicumnak semmi része; azon satyra sorozat is, mely Ormai előadásait jellemzi, keserű gúnynak s korán sem vig elemnek ad kifejezést. Vannak ugyan vig szerepek e műben, jelesen a Vashidyné és a Szigoríé, melyek a szerzőnek becsületére válnak és eredeti valóságos comicus alakokat mutatnak; de ezekről, mint mellék személyekről az egész mű meg nem bírálható. A sok erkölcstelen kitétel pedig és a majomjelenet, úgy a Tuloky és Fanni légyottja a boszszantásig szemtelenek is.

Nem tekintve tehát a mű kisebb fényoldalait, mint: azon ügyességet, miszerint szerző valódi comicus alakokat is állít elő és a különben hosszás jeleneteket kellemes fordulatokkal tudja felcserélni, s hogy a szélsőségig vitt eseményekbe, bár sokszor véletlen segítségével, lelket tud önteni, hogy élczekben gazdag

s az amoum libert sok helyen ügyesen ismerteti, — tagadhatatlan, hogy szerző a szinpadot nem ismeri.

De ezen kívül találgatni kell, hogy a pisztolylyal vallatás, — ezen roppant baklövés, — vagy a levélhordoztatás a kalapban, vagy végre Vashidynének szándéklott leleplezése a 3-dik felvonásban, vagy melyik azon veszélyes csel, melyet szerző e gy neknevez?

Az egész műben majd minden az Ormai önzése körül forog, s valóban tragoediába is beillő vaskövetkezetességgel hajtja végre Ormai tervét — a véletlen.

Bár tehát szerzőtől a szép észtehetséget, olvasottságot, bonyolítási és kifejtési ügyességet megtagadni lehetetlen: de e művében vigjátékot nem irt, és az illem és erkölcstelen szabályait nem a magyar életből tanulta.

Oláh Károly
bíró vál. tag.

3. Külön vélemény.

A debreczeni színügyi-egylet által kitzűött vigjátéki pályakérdésre beküldött pályaművek közül előadásra bocsátott és elő is adatott két mű közül az egyikre, névszerint az „Első szerelem“ címűre a bíráló választmány többsége által kimondott indokolt véleményt, mely szerint azt jutalmazandónak nem találta, — mindenekben osztván, külön véleményemet a bíráló választmány többségének, a másik, névszerint az „Egy veszélyes csel“ című előadott pályaműre hozott véleménye ellenében kívánom előadni, mely is következő:

Az „Egy veszélyes csel“ című pályaműben, részint mint szindarabban, részint és főleg mint vigjátékban több lényeges hibát és illetőleg hiányt látok. Az

1-ső hiba az, hogy sok benne a drámai elem, a mennyiben a három főszemély (Ormai Kálmán, Vashidyné és Eszter) jelleme csaknem egészen drámai, sőt néha tragikai is, mint például az Eszter ájulási eseténél; és még azt sem mondhatni, hogy ezen szinpadai alakoknak, ha nem is jellemében, de legalább cselekvési körük helyzeteiben rejlik a comicum, mivel ezekben is — kivéve a 2-dik felvonásban a függöny alá rejtés esetét és végül a két szerető sziv egyesülési helyzetét, — legkisebb nyoma sincs a comicumnak.

A Faber és Tulok féle jellemek és az ezek által elő idézett szinpadai helyzetek, noha a comicumnak gazdag tárházait nyiták föl a közönség előtt, mégis, miután ezek mellék személyekül, illetőleg csak fejlesztési eszközökül illesztvék a mű szervezetébe, a fő cselekvény és jellemek hiányait nem pótolhatják. A

2-dik hiba az, hogy e műben nincs cselekményegység, a mennyiben az Ormai Kálmán és Eszter szerelmi küzdelmein, mint fő cselekményen kívül még két három cselekmény is van e műben, u. m. Szigorinak Kálmánnal párbaja, aztán Tulok bárónak Fanni

szobaleánnyali kalandja és Fábernek Fánnival való véletlen egybekelése. Igaz, hogy ezen mellék cselekményeket csak fejlesztési eszközökül akarta szerző — mint már fentebb is említém — használni, azonban ezen cselekményeknek több önállóságot adván mint kellett volna, inkább zavarólag hatnak a fő cselekmény fejlesztésére, mint sem azt elősegíteni; szóval nem birta szerző ezeket, mint fejlesztési eszközöket, a mű szervezetének kerekei közzé jól beilleszteni.

3-dik hiba a tulornyedtség, mely a vigjátéki fő-fő kelléket, a sebes folyamat megöli; s a szövénynek itt-ott mutatkozó érdekessége mellett is a közönség figyelmét lankasztja, végül ki is fárasztja.

4-dik hiba a rosz szinpadai szerkezet, mely szerzőnek a szinpadai életbeni járatlanságát, általában szinműirői ujoncságát árulja el; szinműben, kivált vigjátékban, hol az előadási könnyedséggel összekötött gyors lepergési folyam a szinpadai legfőbb kellékek egyike, minél kevesebb, ha lehet, egy változás se legyen; itt mindenik felvonásban legalább egy, sőt némelyikben két változás is van. Az is egyik szinpadai szerkezeti hiba, hogy szerző a szereplő személyeket az utolsó felvonás utolsó jeleneteig, ugyszólván egyenként mutogatja be a közönségnek, holott bármely szinműnek is egyik lényeges szerkezeti kelléke az, hogy, hacsak lehet, a szereplő személyek már az első felvonásban bemutatva legyenek.

5-dik hiba, hogy erkölcstelen, sikamló mondatokkal, sőt egypár ilyen helyzettel is van jelen mű — hatásadászat szempontjából — megspékelve, mi pedig a kitűzött feladat egyik pontját világosan sérti és illetőleg megrontja.

6-dik hiba, hogy benne egypár kölcsönzött alak is van, minők Fáber és Fánni a szobaleány; mely szerepek, ha nem is mindenben, de nagyon sokban emlékeztetnek a „Szerelmem és champagnei“ című vigjáték Obscurides és Rózsai személyekre. Egyébiránt Fáber jelleme nem az, mi lenni akart; ezen jellem a római classica literatura kedvelőjének torzképe. Fáber, sem mint ilyen nem hü, sem mint ember nem következetes jellem.

Ezek azonban csak külső, illetőleg műszerkezeti hiányok, de vannak ezen műben — mi sokkal hátrányosabb — belső, azaz jellem alkotási hihák is, melyek lélektani elmondásokat és lehetlenségeket tárnak elének, — milyenek

a.) mindjárt az első felvonásban a pisztollyal való öngyilkolási kísérlet általi szerelem vallatás, mely physical erőszaktétel, s e mellett az ezen merész fogást használó Ormainak daczos, kihívó s a szerelmi diadalt bizonyosnak hívó s a bizonyos diadal hitében elbizott önviselete mind szerelme tárgya Eszter, mind a szerelmi diadalmak utjába álló mostoha anya Ilona irányában, legnagyobb lélektani ellenmondás és lélek-

tani lehetlenség. Mert vajjon nem épen az ellenkező lélektani következtetést vonhatjuk e el az ily jellem és önviselet szemléléséből? Avagy indokolhatja-e az ily jellem és önviselet azon ábrándos szerelmet, melyet Eszter Ormai irányában érez és rejteget? És vajjon a mostoha anya beleegyezésének kinyerésére, — az eziránt használt erőszakoskodó és lealázó viselet helyett nem biztosabb célhoz vezető mód lett volna-e a finom elbánás észrevehetetlen hálóját használni? Igen, de úgy elveszett volna az 1-ső és folytatólag a 3-dik felvonásban is használt ijesztgetési jelenet, melyben Ormai Vashidynét házassága előtti szerelmi viszonyának fölfedezésével akarta beleegyezésének megadására kényszeríteni; mindegy, esett volna el inkább ezen jelenet, úgy is felette sokat árt a műnek, a mennyiben drámai elemmel vegyíti ezt föl.

b.) A mű valódi hősnője Eszter volna, azonban ez nem is jellem, gyöngye árnykép, egy elmosódott alak, ki Ormai Kálmánt fentebb ismertetett, bizony semmi szeretetre méltó vonást felnem tüntető jelleme daczára is szeretni látszik, — kit mind emellett is később azon kicsinyes indoknál fogva — miszerint a Kálmán által elejtett s általa megtalált két szívét ábrázoló rajzból Kálmánnak mostohájávali viszonyát gyantítja, megvet, magától elutasít, s bosszúból kezét az előtte gyűlöletes Tulok bárónak nyújtja, azonban később, mielőtt a két szív történetét megtudta volna, még is kész a megvetett Kálmán elé borulni, tőle engedelmet kérni s kezét neki nyújtani. Ezen szinpadai tévesztett alakot, ha jellemnek lenne nevezhető, a következtelenség jellemének nevezném.

De vannak e műnek méltánylandó oldalai is, melyek a megrótt hibákat s illetőleg hiányokat legalább némi részben ellensúlyozni látszanak. Ily méltányló oldala e műnek a szövény magvát rejtő eszme, tudniillik a kalap segélyéveli levelezés veszélyes csele, mely a mily eredeti gondolat a maga nemében, ép oly ügyességgel van kivive; mihez ha még két-három jól megteremtett és mesterileg kikerekített jellemet, minők Vashidy, Tulok báró és Fánni a szobaleány jellemei, illetőleg szerepei, — és ezeken kívül egy két meglepő helyzetet, minők a 2-dik felvonásban Kálmánnál az elbujtatási, — és a 3-dik felvonásban a levélkutatósi jelenet, hozzáadjuk, lehetetlen el nem ismernem szerzőnek szinműirői hivatottságát, mire nézve pályaművét ezért tovább küzdésre buzdítás tekintetéből — föltéve, hogy a megrótt hibákat s illetőleg hiányokat a lélektan, erkölcsiség és jó ízlés szabályaihoz alkalmazottan kijavítani kész, — mint előadott pályatársánál aránylag jobbat, kiemelendőnek s szerzőjét a pályadíjra kitűzött 50 darab arannyal jutalmazandónak itélem. Debreczen 1862 évi november 1-jén.

Orbán Pető
bíráló vál. tag.

Közélet.

A debreczeni színészet ügye ez idényre meg van mentve.

Tudva van lapunk olvasói előtt, hogy Reszler színigazgató ur felszólalására, színügyegyletünk választmánya egy utolsó kísérletre határozta magát, s színészetünknek ez idényre biztosítása végett a választmányi tagok, october utolsó hetében nagy erőfeszítéssel fáradoztak. — Sajnosan értesült azonban a választmány oct. 30-diki ülésében, hogy e buzgó fáradozást kellő siker nem koronázta. A tagok csupán 22 földszinti, 1 emeleti zártszék és 4 földszinti állóhely bérlését voltak képesek aláírni; s a színidény ügye e pillanatban így állott:

Előbbi bérlet	724 fr.
Uj bejelentés	201 „

Összesen havonkint 925 „

Ez összeget a nélkülözhetlennek kimutatott havonkinti 1500 frtból levonva, maradt fedezendő: havonkint 575 frt.

Ily eredmény mellett lehetetlennek látszott a színidény fenn tarthatása. — Reszler ur kinyilatkozattá, hogy kénytelennek látja magát, a második bérletet el sem kezdve, s az előre tett fizetéseket az illetőknek vissza térítve, azonnal oly helyről gondoskodni, hol részére legalább a legszükségesebb biztosítatik, vagy a helyi körülmények és időviszonyok kisebb veszteségre nyújtanak aggodalmat, Debreczenből pedig minden esetre távozni.

Bár mily fájdalmasan esett volna a választmány-nak, annyi erőfeszítés után színészetünk ügyének bukását, oly pillanatban látni, midőn annak virágozása sok tekintetből különösen jótékony hatásu leendett, sokból pedig égető szükség volt: alig egy-két száz forintra menő saját pénzerejéből a vállalkozónak tekintélyes segélyezést nem nyújthatva, a városi segélyezést ki nem eszközölhetve, a közönségnek tehetősebb nagy részét az ügynek megnyerni nem bírva, a vállalkozót pedig pusztá reménnyel kecsegtetni és ez által a színészet jövőjét is veszélyeztetni nem akarva, már-már kimondta a végszót, mely Debreczenből a színészetet hosszuidőre elriasztandó vala, — midőn választmányi tag Csanak József egy indítványa a kétségbe esett ügynek egészen más fordulatot adott. Cs. J. ur nem volt képes Debreczen város közönségéről feltenni, hogy oly szent ügyet minő a színészet ügye, bukni engedjen, nem nyugodhatott meg abban, hogy oly színésztársulat, mely a helybeli színészetnek másfél év alatt elismerésre méltó lendületet adott, pártolás hiányában, csaknem az éhen halás félelme miatt távozzék városunkból, s a színészet ügyét méltónak tekintve arra, hogy érette a legvégső erőfeszítés is megtéessék,

azon indítvánnyal lépett fel: bizasság meg egy választmányi tag, mint előbb megbizott huszonnégy, hogy a még hiányzó bérlet aláírását kieszközölje. — Az indítvány elfogadtatott s a teljesítéssel maga az indítványozó megbizott. Egyszersmind polgármester ur, egy három tagból álló küldöttség által, még az ülés alatt megkerestetett, hogy az e választmány által már régebben kért városi segélyezést kieszközölje, és alárendelteit a színház látogatására hathatósan buzdítani kegyeskedjék. E küldöttség az együtt ült választmánynak a legjobb ígéretek hozta; mire az megkönnyebülten, és alapos remények kellemes izgatottsága közt oszlott szét.

A városi segélyezés havonkinti 150 ftban már másnap megszavaztatott, néhány új bérlet bejelentetett, Csanak József ur pedig Farkas Ferencz urral egyesülve, az elkerülhetlenül szükséges bérlet összeg még fedezetlen részét, 40 földszinti zártszék haszonbérbe vételével biztosította.

A bérlők és színigazgató közt erre nézve a színügyegyleti választmány előtt szerződés kötött, melynek főpontjai következők:

A Csanak és Farkas urak által kibérelt 6—11, 19—33, 38—49 és 55—61-dik számú 40 zártszéket a választmány a szokott áron kiadhatja, sőt kiadhatásukra segédkezet nyújt.

Mihelyt ezentul új bérlet történik, akár a kijelölt számú, akár a színigazgatónál meghagyott székek és helyek között bérlők ki valamelyiket: az így bejött összegre nézve a haszonbéri kötelezettség megszűnik, sőt netalán 8 frton aluli maradvány is betudatik a két haszonbérlő javára.

A már kijelölt zártszékek között azok, melyek ki nem vétetnének, napi előadásokra a rendes áron, a két bérlő által Csanak József és társak kereskedésében árulhatnak. E jegyek haszonvételét a bérlők, kivétel nélkül, Reszler ur színházában történő bármely előadások alkalmával élvezendik.

Mint hogy a jegyekre nézve időközben változások történhetnek, (kell is, hogy történjenek,) a színlapon mindennap ki lesz téve: mely jegyek azok, a melyek nem a színháznál, hanem Csanak József és társánál kaphatók.

Haszonbérlőknek nem nyerészkedés levén céljok: ha e jegyek eladásából az idény folytán több pénz találna bejönni, mint a mennyit 40 zártszék bérletdíja, 6 bérlet alatt, 8 frtjával kitenne, a fölösleget Reszler urnak kiadni tartoznak.

Színészetünk ügye tehát a mostani idényre biztosítva van, — de csak a legszükségesebbel. Csak akkor látandjuk a vállalkozó

iparkodást kellően viszonzva, a lelkes pártfogók buzgóságát méltányolva, s magát a színészetet oly helyzetben, hogy feladatának megfelelőhessen, ha a közönség az előadásokat tömegesen látogatni fogja. — Ha színészetünk jelenét egyesek, a késő maradék előtt is elismerésre méltó áldozatkészséggel megteremtik és ápolják, — jövőjét csak általános részvét — vagyis prózában szólva: színházlátogatás alapíthatja meg. — Nem fordulunk azokhoz, kik, bár tehetségök engedné, színházba nem járnak, mert azokra nézve hirlapi cikk nem egyéb a pusztában, kiáltó szónál; hanem azokat kérjük, kik a színház-bajlás belső szükségének öntudatáig emelkedvék; kérjük őket, hogy amaz elmaradottakra lankadatlanul hatni ne szünjenek, különösen arról világosítsák fel őket, hogy a színészetet nem annyira színházlátogatás, mint bérlés biztosítja, hogy minden fillért, melyet tömeges bérlés által a színügy két megmentőjének megmentenek, jótékony czélokra, a közügynek mentenek meg, hogy végre a színészet és közönség közti viszonynak két oldala van, és ezek közül nem az áll inkább, hogy „legyen jó színész, lesz jó közönség,“ — hanem az: hogy „legyen nagy közönség, lesz jó színész.“

Reszler színházába Oct. 15 óta következő színművek adattak elő: Oct. 16. A bájital. Donnizetti dalműve. — Oct. 18. Fehérváry Antal javára: Vid. Irta Szigligeti. Végül allegoriák. — Oct. 19. Viola. Irta Szigethy. — Oct. 20. Egy kis szivesség. Vigj. 1 felv. és Tulipano marquisné. Vigj. 2. felv. — Oct. 21. Ernani Verdi dalműve. — Oct. 22. A skót nemes. Irta Dumas. — Oct. 23. Norma. — Oct. 25. E színpadon először: A didergő. Vigj. 3 felv. Irta Debersey, ford. Huszár Imre. — Oct. 26. A huszárcsiny. — Oct. 27. Rigoletto. — Oct. 28. Az első szerelem és Oct. 29. Egy veszélyes csel. A színügyegylet által kitűzött 50 aranyra pályázó vigjátékok. — Oct. 30. Egy királyné.

Piaczi árak nov. 4-kén.

Közép ár: 1 pozsonyi mérő tiszta buza 5 frt. 60 kr. — Kétszeres 5 frt. 20 kr. — Rozs 2 frt. 25 kr. — Árpa 1 frt 90 kr. — Zab 1 frt. 47 kr. — Tengeri 2 frt. 35 kr. — Köles 2 frt. 60 kr. — Kása 4 frt. 60 kr. — Egy mázsza szalonna 32–36 frt. — kr. — Egy font marhahus 16 kr.

Kiadó: a debreczeni Színügyegylet.

Szerkesztő: Illésy György.

Vasuti-menetrend

1862. máj. 1-től kezdve, érvényes az 1862. nyári havakra.

I. Kassa és Nagyvárad felé	Bécs ind.	8 óra — perc este	7 óra 45 perc. reg.
	Pest „	6 „ 25 „ reg.	5 „ 35 „ délu.
	Czegléd „	9 „ 27 „ „	8 „ 24 „ este
	Szolnok „	10 „ 27 „ „	9 „ 42 „ éjjel
	Püsp.-Ladány „	1 „ 26 „ délu.	1 „ 20 „ „
	Debreczen „	3 „ — „ „	3 „ 47 „ reg.
	Tokaj „	5 „ 25 „ „	8 „ 4 „ „
	Miskolcz „	7 „ 19 „ este	11 „ 1 „ déle.
	Forró-Encs „	8 „ 28 „ „	12 „ 52 „ délb.
	Kassa érk.	9 „ 51 „ „	3 „ — „ délu.
I. Kassa és Nagyvárad felé	Püsp.-Ladány ind.	1 „ 53 „ délu.	1 „ 40 „ éjjel
	B.-Ujfalu „	2 „ 54 „ „	3 „ 6 „ reg.
	Nagyvárad érk.	3 „ 45 „ „	4 „ 40 „ „
II. Arad felé	Bécs ind.	8 óra — perc este	7 óra 45 perc. reg.
	Pest „	6 „ 25 „ reg.	5 „ 35 „ este
	Czegléd „	9 „ 42 „ „	8 „ 39 „ „
	Szolnok „	10 „ 40 „ „	10 „ 11 „ éjjel
	Mező-Tur „	11 „ 46 „ „	12 „ 14 „ „
	Csaba „	1 „ 22 „ délu.	3 „ 9 „ reg.
	Arad érk.	3 „ 3 „ „	6 „ — „ „
III. Kassa és Nagyváradról Pest és Bécs felé	Kassa ind.	5 óra 26 perc reg.	11 óra — perc. déle.
	Forró-Encs „	6 „ 39 „ „	1 „ 3 „ délu.
	Miskolcz „	7 „ 57 „ „	3 „ 2 „ „
	Tokaj „	9 „ 35 „ „	5 „ 35 „ „
	Debreczen „	12 „ 12 „ reg.	10 „ 29 „ éjjel
	Püsp.-Ladány „	4 „ 45 „ délu.	12 „ 56 „ „
	Szolnok „	4 „ 44 „ „	4 „ 43 „ reg.
	Czegléd érk.	5 „ 41 „ este	5 „ 54 „ „
	Pest „	8 „ 37 „ „	8 „ 45 „ „
	Bécs „	6 „ — „ reg.	6 „ 33 „ este
III. Kassa és Nagyváradról Pest és Bécs felé	Nagyvárad . . ind.	11 „ 12 „ déle.	9 „ 30 „ este
	B.-Ujfalu „	12 „ 5 „ délb.	11 „ — „ éjjel
	Püsp.-Ladány érk.	12 „ 54 „ „	12 „ 16 „ „
IV. Arad Pest és Bécs felé	Arad ind.	12 óra 41 perc délu.	8 óra 20 perc este
	Csaba „	2 „ 17 „ délu	11 „ 13 „ éjjel
	Mező-Tur „	3 „ 50 „ „	2 „ 3 „ reg.
	Szolnok „	5 „ 9 „ „	4 „ 12 „ „
	Czegléd érk.	5 „ 56 „ este	5 „ 39 „ „
	Pest „	8 „ 37 „ „	8 „ 45 „ „
	Bécs „	6 „ — „ reg.	6 „ 33 „ este

Ny i l t t é r .

Nyilvános köszönet.

Mi alólirt szathmármegyei Madarász község előljárói kötelezve érezzük magunkat, a Phoenix biztosító társaságnak kiérdemelt halálköszönetünket kijelentve nyilvánosságra hozni, hogy a Phoenix biztosító társaság e folyó evi aug. 24-dikén történt tűzvésznel károsult és biztosított lakostársaink kárait, debreczeni főügynök Spitzer Jakab ur által a legnagyobb méltányossággal és pontossággal rövid idő alatt megtérítette.

Kelt Madarászon 1862. Sept. 20.

Drágos György.

Papp László. Biró.

Jegyző. (P. h.) Smid Jós. Szuha Dem.

Pósner Ede. Ügynök.

Nyilatkozat.

Alólirott a „Phönix“ biztosító társaság iránti kiérdemlett köszönetem kijelentésével kívánom nyilvánosságra bocsátani, miszerint f. év aug. 31-kén Bihar megyei Kis Jenői pusztán történt tűz esetén, biztosított szalmás életneműek és takarmány készletek elégséiben szenvedett káraitam a nevezett társaság a helyszíneni szemle és becsü nyomán debreczeni főügynök Spitzer Jakab ur által a legnagyobb méltányosság mellett rövid idő alatt megtérítette.

Kelt Sarkadon 1862 oct. 20.

Lakatos Sándor mk.

Hogy a fennebbi nyilatkozat az illető név aláírás és személyesen megjelent Lakatos Sándor ur által saját kívánata nyomán adatott ki, hivatalosan igazolatik. — Kelt Sarkadon 1862 oct. 20.

Baróthy Élek mk. Sántha Pál mk.

Felhívás

a t. cz. debreczeni gazdálkodó urakhoz!

Mindazon vidékeken hol a czukorgyárak léteznek, a gazdáknak sokkal nagyobb hasznuk van a répatermesztésnél, mint másféle természetményeknél, mert a répatermelésnél a föld tisztul, s ez által javul; azon-

kivül még a répatermesztés sokkal jövedelmesebb, mint a tengeri és egyéb termények.

A czukorgyári Igazgatóság benső törekvésből iparkodik, hogy a t. cz. debreczeni Gazda uraknak a helybeli gyár által előnye és haszna növekedjék, és hogy azokkal az ohajtott barátságos viszonyba lépessen: — kéri és felszólítja annál fogva a gazdálkodó urakat, hogy a jövő évben a répatermesztéssel próbát tegyenek, meg lévén az igazgatóság győződve arról, hogy a ki egyszer répát termeszt, az minden évben többet és többet fog termeszteni.

Ezen esetben azután a Gyár annyi haszonbérés földet mint jelenleg nem fog igénybe venni, és azon remény is van, hogy idővel, ha a Gyár a maga répa szükségletét a helybeli gazdától, — mint más több czukorgyáraknál, — fedezheti, semmi földre többé nem lesz szüksége.

A kinek tehát kedve van a répatermesztésre, jelentse magát a Gyári igazgatóságnál, — mely a répa átvételét szerződésileg is biztosítandja, és a répa termesztésre szükséglendő utasítással is szolgáland, arra figyelmeztetvén mindenkit, hogy a répa alá való földet ősszel meg kell szántani.

Debreczen 1862. October 25.

Schmid August
czukorgyári igazgató.

HIRDETÉSEK.

Hirdetmény.

Néhai Király István ur hagyatékához tartozó szarvasmarhák, u. m. 1 db. negyedfü, 1 db. harmadfü, és 6 db. tavalyi bika, 26 db. tehén, 18 db. idei bórjuval, 15 db. harmadfü üsző, 9 db. tavalyi üsző, 4 db. jármos ökör, a városi törvényszéknek, mint gyámhatóságnak, folyó évi Novemberhó 11-kén reggeli 9 órákor a baromvásártéren tartandó nyilvános árverésen el fognak adatni.

Kelt Debreczenben, November 6-kán. 1862.

Eladó gőzmalmi részvények keresetnek.

Ertekezhetni iránta a gőzmalmi irodában, a pénztárnokkal.

59^{dik} ARJEGYZÉK

az „István“ gőzhengermalom gyártmányairól.

(Debreczenben költsegmentesen, készpénzfizetés mellett, osztrák értékben, kötelezettség nélkül.)

A. asztali dara nagy szemű	14	frt.	40	kr.	Rozsliszt 2-dik rendű	4	frt.	80	kr.
B. ugyanaz apró	14	"	40	"	00. árpakása	14	"	—	"
C. dara középszerű	12	"	40	"	0. árpakása	13	"	—	"
0. királyliszt	13	"	40	"	1. árpakása	11	"	—	"
1. lángliszt	12	"	20	"	2. árpakása	9	"	—	"
2. montliszt	11	"	80	"	3. árpakása	6	"	50	"
3. zsemlyeliszt	9	"	80	"	4. árpakása	6	"	—	"
4. fehérkenyérliszt 1-ső rendű	8	"	—	"	Arpaliszt	2	"	40	"
5. ugyanaz 2-dik	7	"	—	"	Dercze	2	"	40	"
6. barnakenyérliszt	5	"	40	"	Lábliszt	2	"	40	"
Kétszerliszt	6	"	30	"	Korpa	2	"	—	"
Rozsliszt 1-ső rendű	7	"	20	"	Buzaalj	2	"	80	"

Minden zsákért 1 frt. 5 kr. lefizetendő. E betétet azonban a vevő visszakapja, ha a zsákot, az elvétel napjától számított legfeljebb 3 hó alatt, hiba nélkül, bérmentesen visszazsallítja.

Debreczen 1862. Nov. 6.